

AMNESTIJAS UN APŽĒĻOŠANAS IZPRATNE UN NOZĪME TIESĪBU SISTĒMĀ

UNDERSTANDING AND THE ROLE OF AMNESTY AND PARDON IN THE LEGAL SYSTEM

Liāna Santalova

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, santalova.liana@inbox.lv, Rēzekne, Latvija

Zinātniskā vadītāja Dr.iur. **Ilona Bulgakova**

Abstract. *Amnesty and pardon institutes have been known for hundreds of years. These institutes were under the control of monarchs or rulers, because only rulers could amnesty or pardon a criminal. Acts of amnesty or pardon were declared in honor of holidays such as marriage or coronation. However, nowadays, for example, in Latvia, the issuance of these acts has become very insignificant, as the number of displaced persons is decreasing. The author can conclude that amnesty and pardon is an opportunity for a convicted person to correct and prevent the commission of new criminal offenses, but this possibility must be determined for a specific group of persons, because in the author's opinion, most convicted persons are not worthy of correction.*

Keywords: *amnesty, conviction, freedom, justice pardon, rights.*

Ievads

Nereti sabiedrība sastopas ar personām, kuras ir vainīgas likuma priekšā, sodītas un tiem seko pēc soda izciešanas nodarījuma sekas jeb sodāmība. Mūsdienu sabiedrība uzskata, ka sodāmība seko līdz mūža galam tai personai, kura ir izdarījusi noziegumu, kas ir pretrunā ar likumu un ir bijusi sodīta. Autore uzskata, ka sodāmība paliek sodītās personas biogrāfijā uz mūžu. Pat, ja attiecīgs kriminālsods ir izciests, jo sodāmība no cilvēka zemapziņas nepazūd, kā arī no Soda reģistra, precīzāk no reģistra arhīva datubāzes. Konkrēti, Soda reģistra likuma 23. panta pirmais punkts nosaka, ka reģistra arhīva datubāzē glabā ziņas par personu, kurai dzēsta vai noņemta sodāmība, personu, pret kuru uzsāktais kriminālprocess ir izbeigts, Soda reģistra arhīvā ziņas glabā vēl gadu pēc nāves, bet ne ilgāk kā 100 gadu pēc dzimšanas (*Sodu reģistra likums, 2013*). Kā paredz Krimināllikuma 63. panta 8. daļa, sodāmību var noņemt apžēlošanas vai amnestijas kārtībā (*Krimināllikums, 1998*).

Ieslodzīto personu amnestija un apžēlošana ir jau vairākus gadus zināmi tiesību institūti tiesību sistēmās visā pasaulē. Tā ir iespēja ieslodzītajām personām, pirms laika, tikt atbrīvotām no soda izciešanas. Amnestijai un apžēlošanai ir gan plusi, gan mīnusi, kas arī ir galvenais uzdevums šim darbam.

Amnestiju un apžēlošanu bieži vien uzskata par saistītiem institūtiem, taču katrs no tiem ir atšķirīgs pielietošanā kā arī to tiesiskajos statusos. Kā zināms, amnestija ir augstākās varas jeb Saeimas vienreizējs akts, bet apžēlošanu veic Valsts prezidents kā vienreizēju individuālu žēlastības aktu.

Pētījuma mērķis ir analizēt amnestijas un apžēlošanas vēsturisko attīstību un prakses materiālus, jo ar amnestiju un apžēlošanu saskaras arī personas mūsdienās, lai sekmētu amnestijas un apžēlošanas pielietošanu praksē biežāk, konstatēt to problēmas un piedāvāt problēmu risinājumus.

Pētījuma objekts - amnestijas un apžēlošanas izpratne un to tiesiskās sekas.

Pētījuma priekšmets - amnestija un apžēlošana kā ārpustiesas instrumenti tiesisko attiecību taisnīgā noregulējuma kontekstā.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) noskaidrot amnestijas un apžēlošanas jēdzienu, minēto institūtu nozīmi un attīstību Latvijā un ārvalstīs;
- 2) izanalizēt amnestijas un apžēlošanas tiesiskos priekšnoteikumus un procesuālo kārtību;

3) pētot tiesu prakses materiālus, aplūkot amnestijas un apžēlošanas piemērošanu.

Pētījuma hipotēze- amnestijas un apžēlošanas kā ārpus tiesas instrumentu pielietojums juridiskajā praksē būtu paplašināms.

Lai izpildītu darba uzdevumus un sasniegtu izvirzīto mērķi, tika izmantotas speciālās pētīšanas metodes: vēsturiskā metode, pētot amnestijas un apžēlošanas vēsturisko attīstību Latvijā un ārvalstīs; analītiskā metode, pētot dažādos literatūras avotus un interneta resursos ietvertās atziņas un informāciju par amnestiju un apžēlošanu, kā arī sniedzot autores personīgo viedokli pētījumā; salīdzinošā metode, salīdzinot amnestijas un apžēlošanas attīstību laika gaitā, sniedzot konkrētus secinājumus un veicot pausto atziņu analīzi.

Amnestijas un apžēlošanas jēdziens un izpratne

Jēdzieni amnestija un apžēlošana ir pazīstami jau no senatnes. To pielietošana un izpratne nebūt nav mainījusies. Amnestijas jēdziens ir cēlies no grieķu vārda *amnēstia*, kas nozīmē aizmiršanu un piedošanu (*Мазалов, 1984*).

Savukārt apžēlošana ir valsts prezidenta griba, tiesība. Bieži vien amnestiju un apžēlošanu saprot savādāk nekā ir to patiesā nozīme un piemērošana. Amnestiju saprot kā ideju par brīvību ieslodzītajiem, savukārt apžēlošanu kā piedošanu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca amnestijas jēdzienu skaidro, ka amnestija ir valsts augstākās varas akts, ar ko zināmu noziegumu grupu nodod aizmirstībai, pārtrauc un izbeidz šo nodarījumu lietās izmeklēšanu un tiesāšanu, bet piesprieš sodus atļauj vai nosaka, ka tie ir mīkstināmi amnestijas aktā noteiktā kārtībā (*Meikališa, 1998*). Amnestijas jēdziens, autores izpratnē ir kā nākšana pretī noziedzīgā nodarījuma izdarītājam jeb notiesātajam, jo amnestējot šādu personu, iespējams, ka ne visiem, bet daudziem ieslodzītajiem tā ir iespēja sākt savu dzīvi no jauna. Notiesātas personas, kuras tiek notiesātas ar brīvības atņemšanu, saprot savu vainu tikai nokļūstot ieslodzījuma vietā un vēlas kaut ko mainīt, tāpēc amnestija ir tā iespēja laboties.

Savukārt, apžēlošanas jēdzienu vārdnīca skaidro, ka apžēlošana ir valsts prezidenta sankcionēta pilnīga vai daļēja noteiktas personas atbrīvošana no kriminālsoda izciešanas, soda mīkstināšana vai sodamības noņemšana, tā ir valsts augstākās varas akts par pilnīgu soda atļaišanu vai mīkstināšanu noziedzniekiem (*Meikališa, 1998*).

Kā zināms, apžēlošanas tiesības pieder valsts prezidentam. Autore uzskata, ka apžēlošana ir iespēja notiesātai personai atbrīvoties no soda. Pēc šīs apžēlošanas iespējas var vērsties pie valsts prezidenta ar lūgumu. Autore uzskata, ka tā ir palīdzība tām notiesātajām personām, kuras ir nevainīgas, bet notiesātas. Nereti gadās, ka personu notiesā, bet laika gaitā atklājas, ka persona nav vainīga un to atbrīvo. Tāpēc šādu iespēju kā lūgt apžēlošanu valsts prezidentam, ir pozitīvi vērtējama, jo tādā veidā notiesātā persona var sasniegt savu atbrīvošanu.

Amnestijas un apžēlošanas vēsturiskā attīstība

Amnestija un apžēlošana ir pazīstamas jau vairāk kā pirms diviem tūkstošiem gadu. Apžēlošanas un amnestijas pirmsākumi ir atrodamī senajos likumos, taču to rašanās ir ļoti strīdīgs jautājums.

Literatūras avotos minēts, ka amnestijas un apžēlošanas tiesības radās Senajā Romā. Republikas laikā amnestiju piemēroja ar tautas komitejas un senāta lēmumu, bet impērijas laikā šīs tiesības pārgāja imperatoriem. Var minēt valdnieku Hammurapi, kurš apžēloja vergu, kurš bija pakļauts nāvei. Hammurapi bija Babilonijas ķēniņš gandrīz četrdesmit gadus un, kā īsts valdnieks, viņš pievērsās taisnīgumam un tā noteikšanai. Pēc divu gadu valdīšanas, izdeva "Taisnīguma ediktu", kas ietvēra sevī ieslodzīto amnestēšanu, atbrīvojot parādu vergus, un nelikumīgu darījumu izbeigšanu (*Емельянов, 2017*). Autoresprāt, amnestija un apžēlošana Latvijā nav tik plaši izpētīta, to var secināt pēc informatīvo materiālu trūkuma. Latvijā amnestija netiek tik bieži izmantota, taču praksē, kas saistīta ar apžēlošanu, ir izdoti apžēlošanas akti, kurus ir veikuši Latvijas valsts prezidenti. Savukārt amnestijas aktu, neskatoties uz piešķirtajām tiesībām Saeima pēdējoreiz tās izmantojusi 1997. gadā (*Mutulis, 2020*). Salīdzinot ar

ārvalstu praksi, amnestijas akti ieslodzītajiem tiek izdoti ik gadu, jo ieslodzīto amnestēšana ir izplatīta prakse visā pasaulē, taču Latvijas Republikas Saeima šo tiesību neizmanto.

Autore uzskata, ka laikiem mainoties, ir jāmaina arī valstu priekšstatī par noziegumiem un to sodiem, jo ir personas, kuras atrodas ieslodzījuma vietā nožēlo izdarīto un vēlas labot savu dzīvi, atšķirībā no tām personām, kuras samierinās, pieņem izciešot sodu. Veicot literatūras analīzi, autore var secināt, ka amnestijas un apžēlošanas aktu izdošana bija saistīta ar nozīmīgiem svētkiem valstī, kādu īpašu dienu, laulības vai piemiņas dienu.

Amnestija Krievijā pirmo reizi tika izsludināta un pielietota par godu Romanovu dinastijas gadadienai. Tad amnestija parādās 1953. gadā pēc Staļina nāves, kad Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (turpmāk - PSRS) iekšlietu komisārs Lavrentijs Berija bija nolēmis varas pārņemšanu un piedāvāja savu plānu, lai amnestētu personas par labu sev, kuras bija ieslodzītas. Šīs amnestijas mērķis bija panākt lielāku piekrišanu politiskajās aprindās, jo ieslodzījuma vietās paliktu tās personas, kuras ir īpaši bīstamas: politiskie bīstamie oponenti, kontrrevolucionāri un tās personas, kuras tika sodītas par smagu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu - bandītismā un slepkavībā notiesātie, kā arī valsts īpašuma sagrābšanā īpaši lielos apmēros. Spānijā pēc spāņu doktrīnas amnestija ir publiska, likumiska akts, taču apžēlošanu uzskata kā privātu jautājumu (*Грушко, 2014*). Spānijā amnestiju pazina kā atsevišķu institūtu, taču tiesības to izdot saglabāja karalim. Francija bija tā valsts, kura atsauc tos amnestijas sākumus, kuri tika izvēlēti Senajā Romā. Savukārt amnestija saglabāja kolektīvās žēlsirdības raksturu. Kopš 19. gadsimta beigām, apžēlošanas tiesības neatdalīja no amnestijas (*Грушко, 2014*). Latvijā amnestija tiek piemērota pēc īpašā Amnestijas likuma, kurš tika pieņemts 1992. gada 21. janvārī. 1946. gadā arī tika izdots PSRS Augstākās Padomes dekrēts, kas piešķīra amnestiju izdotajiem latviešu, lietuviešu un igauņu karavīriem. Spilgts amnestijas piemērs bija pēc Staļina nāves, kad sākās Hruščova atkusnis. Tas bija 1953. gada marts, kad PSRS Augstākās Padomes prezidijs pieņēma dekrētu "Par amnestiju", balstoties uz kuru no ieslodzījuma pirms termiņa tika atbrīvotas pat tās personas, kuras tika notiesātas uz laiku līdz pieciem gadiem pēc politiskiem motīviem. Tā kā kara tribunālu un piespiesto sodu skaits bija pārāk, represētos Latvijas iedzīvotājus amnestija skāra ļoti maz (*Riekstiņš, 2001*).

Pamatojoties uz pieejamajiem informācijas avotiem par amnestijas vēsturisko attīstību, autore secina, ka amnestija vairāk tika pielietota cilvēkiem par kara noziegumiem un tikai ar laiku attīstījās amnestijas pielietošana citiem iedzīvotājiem, kas nozīmē, ka personas, kuras atradās kara tribunālā bija svarīgākas nekā parastie iedzīvotāji, kas ir ļoti maldīgs uzskats. Kā arī amnestija tika pasludināta par godu nozīmīgiem svētkiem, kuru pasludināja monarhs, karalis vai imperators.

Apžēlošanas jēdziens ir sākotnēji atrodams franču tiesību aktos, kas izriet no senā latīņu jēdziena *perdonare* "piešķirt brīvi", kas liecina par suverēnu dāvanu. Tas ir tāds veids, kad valsts vadītājs piekāpjas nozieguma izdarītājam, lai mīkstinātu vai noņemtu visu piespiesto sodu. Apžēlošana bija pazīstama kā Romas imperatora neaprobežota, piederoša vara, kurš bija augstākās varas pārstāvis, ar tiesību iejaukties justīcijā, atbrīvojot noziedzniekus no tiesas noteiktā soda (*Грушко, 2014*). Pasaulē ir pazīstama starptautiska organizācija Starptautiskā amnestija (*Amnesty International*), kura vērsta uz cilvēktiesībām. Organizācija Starptautiskā amnestija nav vērsta uz cilvēku amnestēšanu, bet gan tās darbība ir vērsta uz sieviešu, bērnu nāves soda atcelšanu, bēgļu tiesībām, sirdsapziņas ieslodzītajiem, kas ir persona, kura ir apcietināta un ir ieslodzījumā par savu reliģisko vai politisko uzskatu izpaušanu (*Barnett, 2005*). Organizācija Starptautiskā amnestija ir guvusi lielus panākumus veicinot cilvēktiesības un ir tieši mērķēta uz cilvēkiem nevis uz politiskajām sistēmām (*Hopgood, 2006*). Latvijas Republikas Satversmes 45. pants nosaka, ka Valsts prezidentam tiek piešķirta tiesība apžēlot noziedzniekus (*Latvijas Republikas Satversme, 1922*).

Autore secina, ka apžēlošana ir tiesība, kas attiecināma uz valsts vadītāju. Tikai pēc valdnieka, prezidenta, monarha vai imperatora gribas persona tiek apžēlota, balstoties uz nozieguma smagumu un izdarītā nozieguma personas raksturojumu.

Amnestijas un apžēlošanas tiesiskums un procesuālā kārtība

Amnestijas un apžēlošanas procesuālā kārtība ir visai atšķirīga. Apžēlošana ir augstākās varas akts, ar kuru valsts vara atsakās no noziedzniekiem piesprietā soda izciešanas jeb aizliedz izpildīšanu (*Pleps u.c., 2004*). Savukārt amnestija ir valsts augstākās varas akts, ar ko zināmu noziegumu grupu nodod aizmirstībai, pārtrauc un izbeidz šo nodarījumu lietās izmeklēšanu un tiesāšanu, bet piesprietos sodus atlaiž vai nosaka, ka tie ir mīkstināmi amnestijas aktā noteiktā kārtībā (*Meikališa, 1998*).

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas pieņemti pavisam četri Amnestijas likumi - divus pieņēmusi Augstākā padome un divus Saeima. Šobrīd spēkā ir 1997. gada 20. novembra likums (*Amnestijas likums, 1997*), kas nozīmē, ka likums nav izskatīts no jauna skatu punkta, nav novērtēts un labots. Amnestijai un apžēlošanai, kā atsevišķu ārpus tiesas instrumentu pētīšanai un pilnveidošanai, Latvijā netiek pievērsta liela uzmanība, jo, salīdzinot ar citiem tiesību aktiem, kuri tiek grozīti vairākas reizes, Amnestijas likums ir spēkā kopš 1997. gada, kas nozīmē, ka šis likums ir spēkā gandrīz 24 gadus bez grozījumu veikšanas.

Apžēlošanas likums ir spēkā kopš 1998. gada 21. jūlija. Salīdzinājumā ar Amnestijas likumu, tad šis tiesību akts ir piedzīvojis 3 grozījumus, izslēdzot pantus, kuri ietver nāvessodu un tā kārtību, par cik Latvijā nāvessods ir atcelts kopš 1999. gada 4. maija. Taču Latvijā pēdējos nāves sodus izpildīja 1996. gada janvārī diviem notiesātajiem, kuru apžēlošanas lūgumus Valsts prezidents noraidīja (*Latvijas valsts prezidents, 2021*). Apžēlošanas lūguma iesniegšanai pastāv noteikti termiņi, tie ir noteikti Apžēlošanas likuma 5. pantā (*Apžēlošanas likums, 1998*). Apžēlošanas lūgumu var iesniegt brīdī, kad tiesas spriedums ir stājies likumīgā spēkā, taču ir gadījums, kad persona ir notiesāta ar brīvības atņemšanas sodu par smagu vai sevišķi smagu noziegumu (*Apžēlošanas likums, 1998*). Situācijās, kad persona ir notiesāta par smaga noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, šo apžēlošanas lūgumu var iesniegt, ja faktiski ir izciesta ne mazāk ka puse no piesprietā brīvības atņemšanas soda (*Laganovskis, 2016*). Taču autore uzskata, ka ir nepieciešams mainīt iesniegšanas termiņu gadījumos, kad persona notiesāta par smaga nodarījuma izdarīšanu, iesniedzot uzreiz pēc tiesas sprieduma nevis pēc puses no piesprietā termiņa, tādā veidā sekmējot nevainīgas personas un personas, kura nodarījumu izdarījusi aiz neuzmanības, ātrāku atbrīvošanu un labošanās iespēju ar probācijas uzraudzību uz vienu gadu.

Latvijas Republikas likums "Par amnestiju", kuru pieņēma Augstākā padome 1992. gadā, salīdzinājuma ar Saeimas 1997. gadā pieņemto Amnestijas likumu, iekļāva pantu, kas ietvēra soda daļas samazināšanu uz pusi personām:

- 1) kuras izdarījušas noziegumus līdz pilngadības jeb 18 gadu vecuma sasniegšanai un pirmo reizi ir notiesātas ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem, ieskaitot noziegumus, kuri kvalificēti kā smagi;
- 2) tām pašām personām un par noziegumiem, kas nav smagi;
- 3) kuras izcieš sodu par noziegumiem, kas izdarīti aiz neuzmanības;
- 4) kuras pirmo reizi notiesātas ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem ieskaitot (*Par amnestiju, 1992*).

Turpretim Amnestijas likums šādu regulējuma sadalījumu nepiedāvā, taču piedāvā tikai noteiktā reālā brīvības atņemšanas soda vai tā neizciesto daļu samazināt tām personām, kuras ir noteiktas Amnestijas likuma 1. panta 1.-6. punktā, t. i., personām, kuras noziegumu izdarījušas līdz pilngadības jeb 18 gadu vecumu sasniegšanas; 1. un 2. grupas invalīdiem; grūtniecēm un sievietēm, kurām audzināšanā ir nepilngadīgi bērni; sievietēm, kuras vecākas par 55 gadiem; vīriešiem, kuri vecāki par 60 gadiem; personām, kuras izdarījušas noziegumu aiz neuzmanības, izņemot tos noziegumus, kas paredzēti Latvijas Kriminālkodeksa 213. panta otrajā vai trešajā daļā (*Amnestijas likums, 1997*). Autore uzskata, ka ir nepieciešams apvienot abus tiesību aktus, lai būtu skaidrs pie kura likuma pieturēties, jo abi šie likumi ir spēkā vēl šobrīd. Šie likumi atšķiras ar to, ka Augstākās Padomes pieņemtais likums "Par amnestiju" apraksta šo tiesību institūtu kā tādu. Tas aptver vispārīgas normas, aprakstot, kuras personas var atbrīvot no soda ar amnestiju, personas, kuras neatbrīvo no soda, kādām personām samazina sodu uz pusi un likumā noteiktajām personām, par konkrētiem noziegumiem, nepiemēro amnestiju.

Autore sniedz informāciju par apžēlošanas aktu un apžēloto skaitu Latvijā:

- 1) Guntis Ulmanis - izskatīto lietu skaits 3391, apžēlotie - 219;
- 2) Vaira Vīķe-Freiberga - izskatīto lietu skaits 979, apžēlotie - 204;

- 3) Valdis Zatlers - izskatīto lietu skaits – 1241, apžēlotie - 122;
- 4) Andris Bērziņš - izskatīto lietu skaits – 1583, apžēlotie - 79;
- 5) Raimonds Vējonis - izskatīto lietu skaits – 697, apžēlotie - 22;
- 6) Egils Levits - izskatīto lietu skaits – 201, apžēlotie – 9 (līdz 07.07.2021), (*Latvijas valsts prezidents, 2021*).

Autore iepazīstoties ar Latvijas valsts prezidenta e-vietnē *www.president.lv* pieejamo informāciju par apžēlošanas aktu, var secināt, ka šī procedūra vairs nav tik aktuāla, kā arī šādu lietu izskatīšana nav tik būtiska, jo šo izskatīto lietu un apžēloto skaits ar katru gadu samazinās.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Amnestijas likumā netiek piedāvāts amnestijas definējums. Ieviest Amnestijas likumā 1.pantā amnestijas jēdziena skaidrojumu šādā redakcijā:
“Amnestija ir augstākās valsts varas akts, ar kuru noteiktas kategorijas notiesātos pilnīgi vai daļēji atbrīvo no soda vai aizstāj to ar mīkstāku sodu.”
2. Papildināt Amnestijas likuma 1.pantu ar 7. un 8. punktu, kas noteiktu atbrīvot no reāla brīvības atņemšanas soda vai tālākas tā izciešanas par izdarītajiem noziegumiem, šādā redakcijā:
“7) personas, kuras ir sodītas pirmo reizi;
8) personas, kuras ir uzņēmušās citas personas vainu.”
3. Gan amnestija, gan apžēlošana jāuzskata par ievērojamajiem ārpus tiesas instrumentiem, ar kuru palīdzību, bez tiesu palīdzības, personas tiek atbrīvotas no ieslodzījuma, kas dod iespēju laboties un iekļauties sabiedrībā pēc ieslodzījuma. Lai arī to pielietošana praksē ir nevienveidīga, šie tiesību instrumenti stimulē pozitīvas izmaiņas notiesāto uzvedībā soda izciešanas laikā. Tomēr, lai šiem institūtiem būtu pozitīva ietekme uz sabiedrību, ir nepieciešams padziļināti pētīt amnestēto un apžēloto personu loku, viņu iekļaušanos sabiedriskajā dzīvē, socializēšanos, darbavietu pieejamību šīm personām. Ir nepieciešamība pētīt personu, kuras tika atbrīvotas ar amnestiju vai apžēlošanas ceļā, socializācijas ceļu, vai viņas var iekļauties sabiedrībā un cik liela daļa no tām personām izdara jaunus noziegumus. Šie instrumenti ir īpaši, piemēram, apžēlošana ir prezidenta labā griba, neatkarīgs viedoklis, kas neizriet no likuma, savukārt amnestija atbrīvo noteiktas personu grupas. Amnestija un apžēlošana pozitīvi ietekmē personu jeb ieslodzīto loku, jo tā ir unikāla vienreizēja iespēja tikt atbrīvotam no ieslodzījuma vietas.
4. Apžēlošana var notikt pēc notiesātās personas lūguma vai pēc Valsts prezidenta iniciatīvas. Apžēlošana tiek piemērota katrai personai individuāli. Apžēlošanai ir noteikti veidi kā notiesāta persona var tikt apžēlota: soda aizstāšana ar vieglāku sodu; pilnīga vai daļēja atbrīvošana no pamatsoda vai papildsoda; sodāmības noņemšana.
5. Amnestiju, saskaņā ar Latvijas Satversmi, pieņem vai dod Saeima. Amnestija tiek piemērota likumā noteiktām personu grupām vai noteiktiem noziegumiem. Amnestija neattiecas uz papildsodiem. Tā vērsta uz notiesātu personu atbrīvošanu pirms termiņa vai esošā soda samazināšanu.
6. Ar katru gadu apžēlošanas aktu izdošana samazinās, par ko liecina Valsts prezidenta oficiālā e-vietnē publicētie skaitliskie dati par iesniegtiem apžēlošanas lūgumiem, apmierinātiem un noraidītiem lūgumiem. Raksta ietvaros autore nav pētījusi iemeslus šo skaitu sarukumam, taču var izteikt minējumu, ka to varētu ietekmēt noziedzīgo nodarījumu smagums vai apžēlošanas lūgumu aktualitāte.

Izmantotie avoti un literatūra

1. *Amnestijas likums* (20.11.1997). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/46055>, sk. 20.03.2021.
2. *Apžēlošanas likums* (16.06.1998). Latvijas Republikas likums, red. uz 01.01.2012. <https://likumi.lv/ta/id/49063>, sk. 08.04.2021.
3. *Krimināllikums* (17.06.1998). Latvijas Republikas likums, red. uz 02.02.2021. <https://likumi.lv/ta/id/88966>-krimināllikums, sk. 15.03.2021.
4. *Latvijas Republikas Satversme* (15.02.1922). Latvijas Republikas likums, red. uz 01.01.2019. <https://likumi.lv/ta/id/57980>-latvijas-republikas-satversme, sk. 10.04.2021.
5. *Par amnestiju* (15.01.1992). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/72432>, sk. 20.03.2021.
6. *Sodu reģistra likums* (10.10.2013). Latvijas Republikas likums, red. uz 01.07.2020. <https://likumi.lv/ta/id/261384>-

- sodu-registra-likums, sk. 15.03.2021.
7. Barnett, A. (2005). *The Man Who Fought for the Forgotten*. Retrieved 28.03.2021 from <https://www.theguardian.com/uk/2005/feb/27/humanrights.world1>
  8. Hopgood, S. (2006). *Keepers of the Flame: Understanding Amnesty International*. New York: Cornell University Press.
  9. Laganovskis, G. (14.04.2016). *Amnestija un apžēlošana. Ko tas nozīmē?* <https://lvportals.lv/skaidrojumi/278260-amnestija-un-apzelosana-ko-tas-nozime-2016>, sk. 10.04.2021.
  10. Latvijas Valsts prezidents (17.03.2021). *Apžēlošana*. <https://www.president.lv/lv/darbibas-jomas/apzelosana#gsc.tab=0>, sk. 25.03.2021.
  11. Meikališa, Ā. (1998). *Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RaKa.
  12. Mutulis, R. (22.11.2020). Kad tad, ja ne tagad (2). <https://juristavards.lv/mikrofons/156-kad-tad-ja-ne-tagad2/>, sk. 10.04.2021.
  13. Pleps, J., Pastars, E., Plakane, I. (2004). *Konstitucionālās tiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
  14. Riekstiņš, J. (07.06.2001). *Terora atplūdos, destalinizācijā*. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/25123>, sk. 25.03.2021.
  15. Гришко, А.Я. (2014). *Амнистия. Помилование*. 3-е изд. перераб. и доп. Москва: Логос.
  16. Емельянов, В.В. (2017). *Законы Хаммурапи. Большая российская энциклопедия*. Полученное 25.03.2021 из <https://bigenc.ru/law/text/4728887>
  17. Мазалов, А. Г. (1984). Амнистия. *Юридический энциклопедический словарь*. Москва: Советская Энциклопедия.

Summary

The use of clemency, which is the right of the President to pardon a prisoner and release him from serving his sentence, has become insignificant, as only a very small number of criminals are pardoned. Amnesty, on the other hand, is a one-off act of the highest authority of the State which exempts, in whole or in part, persons belonging to a certain category from serving a sentence, from a criminal investigation or after serving a sentence with impunity.

Amnesty is issued by the Saeima, but clemency is within the competence of the President of Latvia. Clemency may take place at the request of the convicted person or at the initiative of the President of the State. Clemency shall be applied individually to each person. Clemency has certain ways in which a convicted person may be subjected to the replacement of a punishment with a lighter punishment; the total or partial release of a basic sentence or additional sentence; the removal of criminal records. Amnesty shall be issued by the Saeima. Amnesty applies to statutory groups of individuals or certain crimes. Amnesty does not apply to additional punishments. It focuses on the release of convicted persons before the deadline or the reduction of the existing sentence.

The hypothesis at work will confirm, amnesty and clemency are rarely applied in practice as out-of-court instruments. The lack of amnesty and clemency was not fully identified, but approval of the hypothesis has emerged in the course of work, and the application of these institutes is in practice necessary.